

quum consuleret, quam cito festerium sexcenties impleturus esset, invenisse exta duplicata, quibus portendi, millies & ducenties habiturum. Et habebit, si modo, ut cœpit, aliena testamenta, quod est improbissimum genus falsi, ipsis, quorum sunt illa, dictaverit. Vale.

LIBER III.

I.

C. PLINIUS CALVISIO SVO S.

Spurinna vitam laudat, sibi que simile aliquando orium contingat, precatur.

Nescio, an ullum jucundius tempus exegerim, quam quo nuper apud Spurinnam fui; adeo quidem, ut neminem magis in senectute (si modo senescere datum est) æmulari velim: nihil est enim illo vitæ genere distinctius. Me autem ut certus siderum cursus, ita vita hominum disposita delectat, senum præferim. Nam juvenes adhuc confusa quædam & quasi turbata non indecent: senibus placida omnia & ordinata conveniunt, quibus industria sera, turpis ambitio est. Hanc regulam Spurinna constantissime servat; quin etiam parva hæc (parva, si non quotidie fiant) ordine quodam & velut orbe circumagitur. Mane lectulo continetur: hora secunda caleos poscit:

poscit: ambulat millia passuum tria: nec minus
 animum quam corpus exercet. Si adsunt amici,
 honestissimi sermones explicantur: si non, liber
 legitur: interdum etiam presentibus amicis, si ta-
 men illi non gravantur. Deinde confidet, & liber
 rursus, aut sermo libro potior: mox vehiculum
 adscendit: adsumit uxorem singularis exempli, vel
 aliquem amicorum, ut me proxime. Quam pul-
 crum illud, quam dulce secretum! quantum ibi
 antiquitatis! quæ facta, quos viros audias, qui-
 bus præceptis imbuare! quamvis ille hoc tempera-
 mentum modestiæ suæ indixerit, ne præcipere vi-
 deatur. Peractis septem millibus passuum, iterum
 ambulat mille, iterum residet, vel se cubiculo ac
 stilo reddit. Scribit enim, & quidem utraque
 lingua, lyrica doctissime. Mira illis dulcedo, mi-
 ra suavitas, mira hilaritas: cujus gratiam cumulat
 sanctitas scribentis. Ubi hora balinei nuntiata est,
 (est autem hieme nona, æstate octava,) in sole, si
 caret vento, ambulat nudus. Deinde movetur pila
 vehementer & diu. Nam hoc quoque exercita-
 tionis genere pugnat cum senectute. Lotus ac-
 cubat, & paullisper cibum differt: interim audit
 legentem remissius aliquid & dulcius. Per hoc
 omne tempus liberum est amicis vel eadem agere,
 vel alia, si malint. Apponitur cœna non minus
 nitida quam frugi, in argento puro & antiquo.
 Sunt in usu & Corinthia, quibus delectatur, nec
 adfcitur. Frequenter comœdis coena distinguitur,
 ut voluptates quoque studiis condiantur. Sumit

aliquid de nocte, & æstate. Nemini hoc longum est; tanta comitate convivium trahitur. Inde illi post septimum & septuagesimum annum aurium oculorumque vigor integer: inde agile & vividum corpus, solaque ex senectute prudentia. Hanc ego vitam voto & cogitatione præsumo, ingressurus avidissime, ut primum ratio ætatis receptui canere permiserit. Interim mille laboribus conteror, quorum mihi & solatium & exemplum est idem Spurrinna. Nam ille quoque, quoad honestum fuit, obiit officia, gessit magistratus, provincias rexit: multoque labore hoc otium meruit. Igitur eundem mihi cursum, eundem terminum statuo: idque jam nunc apud te sub signo: ut si me longius evahi videris, in jus voces ad hanc epistolam meam, & quiescere jubeas, quum inertia crimem effugero. Vale.

II.

C. PLINIVS MAXIMO SVO S.

Arrianum commendat Maximo.

Quod ipse amicis tuis obtulisset, si mihi eadem materia suppeteret; id nunc jure videor a te meis petiturus. Arrianus Maturius Alinatium est princeps. Quum dico princeps, non de facultatibus loquor, quæ illi large supersunt: sed de castitate, justitia, gravitate, prudentia. Hujus ego consilio, in negotiis; judicio, in studiis utor. Nam plurimum fide, plurimum veritate, plurimum intel-

telligentia præstat. Amat me (nihil possum ardentius dicere) ut tu. Caret ambitu: ideo se in equestri gradu tenuit, quum facile posset ascendere altissimum. Mihi tamen ornandus excolendusque est. Itaque magni æstimo, dignitati ejus aliquid adstruere, inopinantis, nescientis, immo etiam fortasse nolentis: adstruere autem, quod sit splendidum, nec molestum. Cujus generis, quæ prima occasio tibi, conferas in eum, rogo; habebis me, habebis ipsum gratissimum debitorem. Quamvis enim ista non appetat, tam grate tamen excipit, quam si concupiscat. Vale.

III.

C. PLINIVS CORELLIAE HISPULLAE S.

Corelliae consulit de filii studiis instituendis, ideam boni magistri in Julio Genitore præscribens.

Quum patrem tuum, gravissimum & sanctissimum virum, suspexerim magis an amaverim, dubitem: teque in memoriam ejus, & in honorem tuum, unice diligam; cupiam necesse est, (atque etiam, quantum in me fuerit, enitar) ut filius tuus avo similis existat: equidem malo materno: quamquam illi paternus etiam clarus spectatusque contigerit: pater quoque & patruus illustri laude conspicui. Quibus omnibus ita demum similis adolescet, si imbutus honestis artibus fuerit,

quas plurimum refert, a quo potissimum accipiat. Adhuc illum pueritiæ ratio intra contubernium tuum tenuit, præceptores domi habuit, ubi est vel erroribus modica vel etiam nulla materia. Jam studia ejus extra limen proferenda sunt, jam circumspiciendus rhetor Latinus, cujus scholæ severitas, pudor, in primis castitas, constet. Adest enim adolescenti nostro cum ceteris naturæ fortunæque dotibus, eximia corporis pulcritudo: cui in hoc lubrico ætatis non præceptor modo, sed custos etiam rectorque quærendus est. Videor ego demonstrare tibi posse Julium Genitorem. Amat a me: iudicio tamen meo non obstat caritas hominis, quæ ex iudicio nata est. Vir est emendatus & gravis: paullo etiam horridior & durior, ut in hac licentia temporum. Quantum eloquentia valeat, pluribus credere potes: nam dicendi facultas aperta & exposita statim cernitur. Vita hominum altos recessus magnasque latebras habet; cujus pro Genitore me sponso accipe. Nihil ex hoc viro filius tuus audiet, nisi præfuturum: nihil discet, quod nescisse rectius fuerit. Nec minus sæpe ab illo, quam a te meque admonebitur, quibus imaginibus oneretur, quæ nomina & quanta sustineat. Proinde, faventibus diis, trade eum præceptori, a quo mores primum, mox eloquentiam discat, quæ male sine moribus discitur. Vale.

IV.

C. PLINIUS MACRINO SVO S.

Causas exponit, cur advocacionem pro Baticis contra proconsulem Classicum suscepit; & post factum consulit, an recte fecerit.

Quamvis & amici, quos presentes habebam, & sermones hominum factum meum comprobasse videantur, magni tamen astimo scire, quid sentias tu. Nam cujus integra re consilium exquirere optassem; hujus etiam peracta judicium nosse, mire concupisco. Quum publicum opus mea pecunia inchoaturus in Tuscos excurrissem, accepto, ut praefectus ararii, comiteatu; legati provinciae Baticae, questuri de proconsulatu Caecilii Classici, advocatum me a senatu petierunt. Collegae optimi, meique amantissimi, de communis officii necessitatibus praeloquuti, excusare me & eximere tentarunt. Factum est SC. perquam honorificum, ut daret provincialibus patronus, si ab ipso me impetrassent. Legati rursus inducti, iterum me jam praesentem postulaverunt advocatum: implorantes fidem meam, quam essent contra Massam Baebium experti: adlegantes patrocinii foedus. Sequuta est clarissima senatus adensusio, quae solet decreta praecurrere. Tum ego; Desino, inquam, P. C. putare, me justas excusationis causas attulisse. Placuit & modestia sermonis & ratio. Compulit autem me ad hoc consilium non solum consensus senatus (quamquam hic maxime,) verum etiam alii

quidam minores, sed tamen numeri. Veniebat in mentem, priores nostros, etiam singulorum hospitum injurias, accusationibus voluntariis executor, quo deformius arbitrabar publici hospitii jura negligere. Praeterea, quum recorderer, quanta proisdem Baticis priore advocacione etiam pericula subiissem, conservandum veteris officii meritum novo videbatur. Est enim ita (natura) comparatum, ut antiquiora beneficia subvertas, nisi illa posterioribus cumules. Nam quamlibet saepe obligati, si quid unum neges, hoc solum meminerunt, quod negatum est. Ducebar etiam, quod decesserat Classicus, amotumque erat, quod in ejusmodi causis solet esse tristissimum, periculum senatoris. Videbam ergo, advocacioni meae non minorem gratiam, quam si viveret ille, propositam: invidiam nullam. In summa, computabam, si munere hoc, jam tertio fungerer, faciliorem mihi excusationem fore, si quis incidisset, quem non deberem accusare. Nam quum est omnium officiorum finis aliquis, tum optime libertati venia obsequio preparatur. Audisti consilii mei motus, superest alterutra ex parte iudicium tuum: in quo mihi aequae jucunda erit simplicitas dissentientis, quam comprobantis auctoritas. Vale.

C. PLINIUS MACRO SVO S.

Macro petenti avunculi sui libros recenset; & industriam laudat.

Pergratum est mihi, quod tam diligenter libros avunculi mei lectitas, ut habere omnes velis, quærasque qui sint omnes. Fungar indicis partibus: atque etiam quo sint ordine scripti, notum tibi faciam: est enim hæc quoque studiosis non injucunda cognitio. De jaculatione equestri unus: hunc, quum præfectus alæ militaret, pari ingenio curaque composuit. De vita Pomponii Secundi duo, a quo singulariter amatus, hoc memoriæ amici, quasi debitum munus, exsolvit. Bellorum Germaniæ viginti, quibus omnia, quæ cum Germanis gessimus bella, collegit. Inchoavit, quum in Germania militaret, somnio monitus. Adstitit enim quiescenti Drusi Neronis effigies, qui Germaniæ latissime victor ibi periit: commendabat memoriam sui, orabatque, ut se ab injuria oblivionis adfereret. Studiosi tres, in sex volumina propter amplitudinem divisi: quibus oratorem ab incunabulis instituit & perfecit. Dubii sermonis octo scripsit, sub Nerone novissimis annis, quum omne studiorum genus paullo liberius & erectius periculosum servitus fecisset. A fine Aufidii Bassi triginta unus. Naturæ historiarum triginta septem: opus diffusum, eruditum, nec minus varium quam ipsa natura. Miraris, quod tot volumina, multa-

D S

que

que in his tam scrupulosa, homo occupatus absol-
 verit? magis miraberis, si scieris, illum aliquam-
 diu causas actitasse; decessisse anno sexto & quin-
 quagesimo: medium tempus distentum impedi-
 tumque, qua officiis maximis, qua amicitia princi-
 pum egisse. Sed erat acre ingenium, incredibile
 studium, summa vigilantia. Lucubrare Vulcanali-
 bus incipiebat, non auspicandi causa, sed studen-
 di, statim a nocte multa: hieme vero, ab hora
 septima, vel quum tardissime, octava, sæpe sexta.
 Erat sane somni parcissimi: nonnumquam etiam
 inter studia instantis & deserentis. Ante lucem
 ibat ad Vespasianum imperatorem: nam ille quo-
 que noctibus utebatur: inde ad delegatum sibi
 officium; reversus domum, quod reliquum erat
 temporis, studiis reddebat. Post cibum sæpe
 (quem interdum levem & facilem, veterum more,
 fumebat) æstate, si quid otii, jacebat in sole:
 liber legebatur: adnotabat excerpebatque. Nihil
 enim legit, quod non excerperet. Dicere etiam
 solebat, NVLLVM ESSE LIBRVM TAM MA-
 LVM, VT NON ALIQVA PARTE PRODES-
 SET. Post solem plerumque frigida lavabatur,
 deinde gustabat, dormiebatque minimum. Mox,
 quasi alio die, studebat in cœnæ tempus: super
 hanc liber legebatur; adnotabatur, & quidem cur-
 sim. Memini quemdam ex amicis, quum lector
 quædam perperam pronuntiasset, revocasse & re-
 peti coëgisse, huic avunculum meum dixisse, In-
 tellexeras nempe? Quum ille adnuisset, Cur ergo

revocabas? decem amplius versus hac tua interpellatione perdidimus. Tanta erat parsimonia temporis. Surgebat æstate a cœna, luce: hieme, intra primam noctis: &, tamquam aliqua lege cogente, hæc inter medios labores urbisque fremitum. In secessu solum balinei tempus studiis eximebatur. Quum dico balinei, de interioribus loquor. Nam dum desringitur tergiturque, audiebat aliquid aut dictabat. In itinere, quasi solutus ceteris curis, huic uni vacabat. Ad latus notarius cum libro & pugillaribus, cujus manus hieme manicis muniabantur, ut ne cœli quidem asperitas ullum studiis tempus eriperet: qua ex causâ Romæ quoque sella vehebatur. Repeto, me correptum ab eo, cur ambularem, Poteras, inquit, has horas non perdere. Nam perire omne tempus arbitrabatur, quod studiis non impertiretur. Hac intentione tot ista volumina peregit, electorumque commentarios centum sexaginta mihi reliquit, opisthographos quidem & minutissimis scriptos, qua ratione multiplicatur hic numerus. Referebat ipse, potuisse se, quum procuraret in Hispania, vendere hos commentarios Largio Licinio, quadringentis millibus nummum: & tunc aliquanto pauciores erant. Nonne videtur tibi, recordanti quantum legerit, quantum scripserit, nec in officiis ullis, nec in amicitia principum fuisse? rursus, quum audis, quid officiorum studiis laboris impenderit, nec scripserit satis, nec legisse? Quid est enim, quod non aut illa occupationes impedire, aut hæc instantia

non possit efficere? Itaque soleo ridere, quum me quidam studiosum vocant: qui, si comparer illi, sum desidiosissimus: ego autem tantum, quantum partim publica, partim amicorum officia non distringunt, vaco. Quis ex istis, qui tota vita literis adsident, collatus illi, non quasi sommo & inertia deditus erubescat? Extendi epistolam, quamvis hoc solum quod requirebas, scribere destinassem, quos libros reliquisset. Confido tamen, hac quoque tibi non minus grata, quam ipsos libros futura: quæ te non tantum ad legendos eos, verum etiam ad simile aliquid elaborandum, possunt æmulationis stimulis excitare. Vale.

VI.

C. PLINIUS SEVERO SVO S.

Statuam Corinthii æris in templo patriæ positurus, rogar, ut basis ex marmore paretur.

Ex hereditate, quæ mihi obvenit, emi proxime Corinthium signum, modicum quidem, sed festivum & expressum, quantum ego sapio: quæ fortasse in omni re, in hac certe perquam exiguum sapio: hoc tamen signum ego quoque intelligo. Est enim nudum, nec aut vitia, si qua sunt, celat: aut laudes parum ostentat. Effingit senem stantem: ossa, musculi, nervi, venæ, rugæ etiam ut spirantis apparent: rari & cedentes capilli, lata frons, contracta facies, exilè collum: pendent lateri, papillæ jacent, recessit venter. A tergo quoque

que eadem ætas, ut a tergo. Aes ipsum, quantum verus color indicat, vetus & antiquum. Talia denique omnia, ut possint artificum etiam oculos tenere, delectare imperitorum. Quod me, quamquam tirunculum, sollicitavit ad emendum. Emi autem, non ut haberem domi, (neque enim ullum adhuc Corinthium domi habeo,) verum ut in patria nostra celebri loco ponerem, ac potissimum in Jovis templo. Videtur enim dignum templo, dignum deo donum. Tu ergo, ut soles omnia, quæ a me tibi injunguntur, suscipe hanc curam, & jam nunc jube basim fieri, ex quo voles marmore, quæ nomen meum honoresque capiat, si hos quoque putabis addendos. Ego signum ipsum, ut primum invenero aliquem, qui non gravetur, mittam tibi: vel ipse, quod mavis, adferam mecum. Destino enim (si tamen officii ratio permiserit) excurrere isto. Gaudes, quod me venturum esse polliceor: sed contrahes frontem, quum adjecero, ad paucos dies. Neque enim diutius abesse me sinunt eadem hæc, quæ nondam exire patiuntur. Vale.

VII.

C. PLINIUS CANINIO SVO S.

Silius Italicum, quem deceffisse nuntias, meritis laudibus ornar.

Modo nuntiatum est Silius Italicus in Neapolitano suo inedia vitam finisse. Causa mortis, valetudo. Erat illi natus insanabilis clavus, cujus

tadio ad mortem irrevocabili constantia decucurrit: usque ad supremum diem beatus & felix, nisi quod minorem e liberis duobus amisit, sed majorem melioremque florentem atque etiam consularem reliquit. Læserat famam suam sub Nerone; credebatur sponte accusasse: sed in Vitellii amicitia sapienter se & comiter gesserat: ex proconsulatu Asiæ gloriam reportaverat: maculam veteris industriæ laudabili otio abluerat. Fuit inter principes civitatis sine potentia, sine invidia. Salutabatur, colebatur, multumque in lectulo jacens, cubiculo semper, non ex fortuna frequenti. Doctissimis sermonibus dies transigebat, quam a scribendo vacaret, scribebat carmina majore cura quam ingenio, nunquam judicia hominum recitationibus experiebatur. Novissime, ita suadentibus annis, ab urbe secessit, seque in Campania tenuit: ac ne adventu quidem novi principis inde commotus est. Magna Cæsaris laus, sub quo hoc liberum fuit: magna illius, qui hac libertate ausus uti. Erat *Φιλόκαλος* usque ad emacitatis reprehensionem. Plures iisdem in locis villas possidebat, adamatisque novis, priores negligebat. Multum ubique librorum, multum statuarum, multum imaginum, quas non habebat modo, verum etiam venerabatur: Vergilii ante omnes, cujus natalem religiosius, quam suum, celebrabat; Neapoli maxime, ubi monimentum ejus adire, ut templum, solebat. In hac tranquillitate annum quintum & septuagesimum excessit, delicato magis corpore, quam infir-

firmo. Utque novissimus a Nerone factus est consul, ita postremus ex omnibus, quos Nero consules fecerat, decessit. Illud etiam notabile, ultimus ex Neronianis consularibus obiit, quo consule Nero periit. Quod me recordantem, fragilitatis humanae miseratio subit. Quid enim tam circumcisum, tam breve, quam hominis vita longissima? An non videtur tibi Nero modo fuisse, quum interim ex iis, qui sub illo gesserant consulatum, nemo jam superest? Quamquam quid hoc miror? nuper Lucius Piso, pater Pisonis illius, qui a Valerio Festo per summum facinus in Africa occisus est, dicere solebat; Neminem se videre in senatu, quem consul ipse sententiam rogavisset. Tam augustis terminis tantæ multitudinis vivacitas ipsa concluditur: ut mihi non venia solum dignæ, verum etiam laude videantur illæ regiæ lacrymæ. Nam ferunt, Xerxem, quum immensum exercitum oculis obisset, illacrymasse, quod tot milibus tam brevis immineret occasus. Sed tanto magis hoc, quidquid est temporis, futile & caduci, si non datur factis, (nam horum materia in aliena manu,) certe studiis proferamus: & quatenus nobis denegatur diu vivere, relinquamus aliquid, quo nos vixisse testemur. Scio te stimulis non egere; me tamen tui caritas evocat, ut currentem quoque instigem, sicut tu soles me. Ἀγχι δ' ἔπις, quum invicem se mutuis exhortationibus amici ad amorem immortalitatis exacuunt. Vale.

VIII.

C. PLINIUS TRANQVILLO SVO S.

*Tribunatum Suetonio impetratum, ipso perente, in
alium se translaturum, significat.*

Facis pro cetera reverentia, quam mihi præstas, quod tam sollicitè petis, ut tribunatum, quem a Neratio Marcello, clarissimo viro, impetravi tibi, in Casennium Silvanum, propinquum tuum, transferam. Mihi autem sicut jucundissimum, ipsum te tribunum; ita non minus gratum, alium per te videre. Neque enim esse congruens arbitrator, quem augere honoribus cupias, huic pietatis titulos invidere, qui sunt omnibus honoribus pulchriores. Video etiam, quum sit egregium & mereri beneficia & dare, utramque te laudem simul adsequaturum, si, quod ipse meruisti, aliis tribuas. Præterea intelligo, mihi quoque gloriæ fore, si ex hoc tuo factò non fuerit ignotum, amicos meos non gerere tantum tribunatus posse, verum etiam dare. Quare ego vero honestissimæ voluntati tuæ pareo. Neque enim adhuc nomen in numeros relatum est: ideoque liberum est nobis Silvanum in locum tuum subdere: cui cupio tam gratum esse munus tuum, quam tibi meum est. Vale.

IX.

C. PLINIUS MINVTIANO SVO S.

Singulos actus & eventum accusationis Classici enarrat.

Possum jam perscribere tibi, quantum in publica provinciæ Baticæ causa laboris exhauserim. Nam fuit multiplex, actaque est sæpius cum magna varietate. Unde varietas? unde plures actiones? Cæcilius Classicus, homo fædus & aperte malus, proconsulatum in ea non minus violenter quam sordide gesserat, eodem anno, quo in Africa Marius Priscus. Erat autem Priscus ex Batica, ex Africa Classicus. Inde dictum Baticorum (ut plerumque dolor etiam venustos facit) non allepidum ferebatur: **DEDI MALVM, ET ACCEPI.** Sed Marius una civitas publice, multique privati reum peregerunt; in Classicum tota provincia incubuit. Ille accusationem vel fortuito vel voluntaria morte prævertit, nam fuit mors ejus infamis, ambigua tamen. Ut enim credibile videbatur, voluisse exire de vita, quum defendi non posset; ita mirum, pudorem damnationis morte fugisse, quem non pudisset damnanda committere. Nihilominus Batica etiam in defuncti accusatione perstabat. Provisum hoc legibus, intermissum tamen, & post longam intercapedinem tunc reductum. Addiderunt Batici, quod simul socios ministrosque Classici detulerunt: nominatimque in eos inquisitionem postulayerunt. Aderam Baticis, mecumque Lucejus

cejus Albinus, vir in dicendo copiosus, ornatus: quem ego quum olim mutuo diligerem, ex hac officii societate amare ardentius cœpi. Habet quidem gloria, in studiis præsertim, quiddam ἀνομιαν: nobis tamen nullum certamen, nulla contentio: quum uterque pari jugo non pro se, sed pro causa niteretur. Cujus & magnitudo & utilitas visa est postulare, ne tantum oneris singulis actionibus subiremus. Verebatur, ne nos dies, ne vox, ne latera deficerent, si tot crimina, tot reos uno velut fasce complecteremur: deinde ne iudicium intentio multis nominibus multisque causis non lassaretur modo, verum etiam confunderetur: mox ne gratia singulorum collata atque permista, pro singulis quoque vires omnium acciperet: postremo, ne potentissimi, vilissimo quoque quasi piaculari dato, alienis pœnis elaborerent. Etenim tum maxime favor & ambitio dominatur, quum sub aliqua specie severitatis delitescere potest. Erat in consilio Sertorianum illud exemplum, qui robustissimum & infirmissimum militem iussit caudam equi: reliqua nosti. Nam nos quoque tam numerosum agmen reorum ita demum videbamus posse superari, si per singulos carperetur. Placuit in primis ipsum Classicum ostendere nocentem: hic aptissimus ad socios ejus & ministros transitus erat, quia socii ministrique probari, nisi illo nocente, non poterant. Ex quibus duos statim Classico junximus; Bæbium Probum, & Fabium Hispanum: utrumque gratia, Hispanum

etiam

etiam facundia, validum. Et circa Classicum quidem brevis & expeditus labor. Sua manu reliquerat scriptum, quid ex quisque re, quid ex quaque causa accepisset. Miserat etiam epistolas Romam ad amiculam quamdam, jactantes & gloriosas, his quidem verbis: IO, IO, LIBER AD TE VENIO: IAM SESTERTIVM QVADRAGIES REDEGI, PARTE VENDITA BAETICORVM. Circa Hispanum & Probum multum sudoris. Horum antequam crimina ingrederer, necessarium credidi elaborare, ut constaret, ministerium crimen esse. Quod nisi effecissem, frustra ministros probassem. Neque enim ita defendebantur, ut negarent, sed ut necessitati veniam precarentur: esse enim se provinciales, & ad omne proconsulum imperium metu cogi. Solet dicere Claudius Restitutus, qui mihi respondit. Vir exercitatus & vigilans, & quamlibet subitis paratus, numquam sibi tantum caliginis, tantum perturbationis offusum, quam quum ea prærepta & extorta defensionis suæ cerneret, in quibus omnem fiduciam reponebat. Consilii nostri exitus fuit: Bona Classici, quæ habuisset ante provinciam, placuit senatui a reliquis separari; illa filia, hæc spoliatis relinquî. Additum est, ut pecuniæ, quas creditoribus solverat, revocarentur. Hispanus & Probus in quinquennium relegati. Adeo grave visum est, quod initio dubitabatur, an omnino crimen esset. Post paucos dies Clavium Fuscum, Classici generum, & Stillonium Pri-

Priscum, qui tribunus cohortis sub Classico fuerat, accusavimus, dispari eventu. Prisco in biennium Italia interdictum: absolutus est Fuscus. Actione tertia commodissimum putavimus plures congregare, ne, si longius esset extracta cognitio, fatietate & tardio quodam justitia cognoscentium severitasque languesceret: alioqui supererant minores rei, data opera hunc in locum reservati: excepta tamen Classici uxore, quæ sicut implicita suspicionibus, ita non satis convinci probationibus visa est. Nam Classici filia (quæ & ipsa inter reos erat) ne suspicionibus quidem hærebat. Itaque quum ad nomen ejus in extrema actione venissem, (neque enim, ut initio, sic etiam in fine verendum erat, ne per hoc totius accusationis auctoritas minueretur,) honestissimum credidi, non premere immerentem: idque ipsum dixi & libere & varie. Nam modo legatos interrogabam, docuissentne me aliquid, quod re probari posse confiderent: modo consilium a senatu petebam, putaretne debere me, si quam haberem in dicendo facultatem, in jugulum innocentis, quasi telum aliquod, intendere: postremo totum locum hoc finè conclusi, Dicet aliquis, Judicæ ergo? Ego vero non judicò: memini tamen me advocatum ex iudiciis datum. Hic numerosissimæ causæ terminus fuit, quibusdam absolutis, pluribus damnatis, atque etiam relegatis, aliis in tempus, aliis in perpetuum. Eodem SC. industria, fides, constantia nostra plenissimo testimonio comprobata est:

est: dignum solumque par pretium tanti laboris. Concipere animo potes, quam simus fatigati, quibus toties agendum, toties altercandum, tam multi testes interrogandi, sublevandi, refutandi. Jam illa quam ardua, quam molesta, tot reorum amicis secreto rogantibus negare, adversantibus palam obsistere? Referam unum aliquod ex iis, quæ dixi. Quum mihi quidam e iudicibus ipsis pro reo gratiosissimo reclamarent, Non minus, inquam, hic innocens erit, si ego omnia dixero. Conjectabis ex hoc, quantas contentiones, quantas etiam offensas subierimus, duntaxat ad breve tempus. Nam fides in præsentia eos, quibus resistit, offendit; deinde ab illis ipsis suspicitur laudaturque. Non potui magis te in rem præsentem perducere. Dices, Non fuit tanti: quid enim mihi cum tam longa epistola? Nolito ergo identidem quærere, quid Romæ geratur: & tamen memento esse non epistolam longam, quæ tot dies, tot cognitiones, tot denique reos causasque complexa sit. Quæ omnia videor mihi non minus breviter, quam diligenter, persequutus. Temere dixi DILIGENTER; succurrit quod præterieram, & quidem sero: sed, quamquam præpostere, reddetur. Facit hoc Homerus, multique illius exemplo. Est alioqui perdecorum; a me tamen non ideo fiet. Ex testibus quidam, sive iratus, quod evocatus esset invitus, sive subornatus ab aliquo reorum, ut accusationem exarmaret, Norbanum Licinianum, legatum & inquisitorem, reum postulavit, tamquam

in

in causa Castæ (uxor hæc Classici) prævaricaretur. Est lege cautum, ut reus ante peragatur, tunc de prævaricatore quaratur, quia optime ex accusatione ipsa accusatoris fides æstimatur. Norbano tamen non ordo legis, non legati nomen, non inquisitionis officium præsidio fuit: tanta conflavit invidia homo alioqui flagitiosus, & Domitiani temporibus usus, ut multi: electusque tunc a provincia ad inquirendum, non tamquam bonus & fidelis, sed tamquam Classici inimicus. Erat ab illo relegatus. Dari sibi diem ad diluenda crimina postulavit. Neutrum impetravit; coactus est statim respondere: respondit: malum pravumque ingenium hominis facit, ut dubitem, confidenter an constanter, certe paratissime. Objecta sunt multa, quæ magis, quam prævaricatio, nocuerunt. Quin etiam duo consulares, Pomponius Rufus & Libo Frugi, læserunt eum testimonio, tamquam apud judicem, sub Domitiano, Salvii Liberalis accusatoribus adfuisset: damnatus & in insulam relegatus est. Itaque quum Castam accusarem, nihil magis pressi, quam quod accusator ejus prævaricationis crimine corruisset. Pressi tamen frustra. Accidit enim res contraria & nova, ut, accusatore prævaricationis damnato, rea absolveretur. Quæris, quid nos dum hæc aguntur? Indicavimus senatui, ex Norbano didicisse nos publicam causam, rursusque debere ex integro discere, si ille prævaricator probaretur. Atque ita dum ille peragitur reus, sedimus: postea Norbanus omnibus diebus cognitionis

tionis interfuit: eandemque usque ad extremum vel constantiam vel audaciam pertulit. Interrogo ipse me, an aliquid omiserim rursus: & rursus pæne omisi. Summo die Salvius Liberalis reliquos legatos graviter increpuit, tamquam non omnes, quos mandasset provincia, reos peregissent, atque ut est vehemens & disertus, in discrimen adduxit. Protexi viros optimos, eosdemque gratissimos: mihi certe debere se prædicant, quod illum turbinem evaserint. Hic erit epistolæ finis, re vera finis; litteram non addam; etiamsi adhuc aliquid præterisse me sensero. Vale.

X.

C. PLINIUS SPVRINNAE SVO, ET
COCCIAE, S.

*Quæ de Spurrinæ filio composuerat, parentibus mittit
legenda & emendanda.*

Composuisse me quædam de filio vestro, non dixi vobis, quum proxime apud vos fui: primum, quia non ideo scripseram, ut dicerem, sed ut meo amori, meo dolori satisfacere; deinde, quia te, Spurrinna, quum audisses recitasse me, (ut mihi ipse dixisti,) quid recitarem, simul audisse credebam. Præterea veritus sum, ne vos festis diebus confunderem, si in memoriam gravissimi luctus reduxissem. Nunc quoque paullisper hæsitavi, id solum, quod recitavi, mitterem exigentibus vobis, an adjicerem, quæ in aliud volumen cogito reservare.

Ne

Neque enim adfectibus meis uno libello carissimam mihi & sanctissimam memoriam prosequi satis est: cujus famæ latius consulatur, si dispensata & digesta fuerit. Verum hæsitanti mihi, omnia, quæ jam composui, vobis exhiberem, an adhuc aliqua differrem; simplicius & amicus mihi visum est, omnia, præcipue quum adfirmetis, intra vos futura, donec placeat emittere. Quod superest, rogo, ut pari simplicitate, si qua existimabitis addenda, commutanda, omittenda, indicetis. Mihi difficile est hucusque intendere animum in dolore: difficile & vobis: sed tamen ut sculptorem, ut pictorem, qui filii vestri imaginem faceret, admoneretis, quid exprimere, quid emendare deberet; ita me quoque formate, regite, qui non fragilem & caducam, sed immortalẽ, ut vos putatis, effigiem conor efficere: quæ hoc diuturnior erit, quo verior, melior, absolutior fuerit. Valete.

XI.

C. PLINIUS IVLIO GENITORI
SVO S.

Gratus animus Artemidori, officium Plinii erga se prædicantis, una cum aliis virtutibus laudatur.

Est omnino Artemidori nostri tam benigna natura, ut officia amicorum in majus extollat: inde etiam meum meritum, ut vera, ita supra meritum prædicatione circumfert. Equidem quum es-

ferat

sent philosophi ab urbe submoti, fui apud illum in
 suburbano: & quo notabilius hoc periculosiusque
 esset, fui prator. Pecuniam etiam, qua tunc illi
 ampliore opus erat, ut æs alienum exsolveret, con-
 tractum ex pulcerrimis causis, mussantibus magnis
 quibusdam & locupletibus amicis, mutuatus ipse,
 gratuitam dedi. Atque hæc feci, quam septem
 amicis meis aut occisis aut relegatis, (occisis, Se-
 necione, Rustico, Helvidio; relegatis, Maurico,
 Gratilla, Arria, Fannia;) tot circa me jactis fulmi-
 nibus quasi ambustus, mihi quoque impendere
 idem exitum, certis quibusdam notis augurarer.
 Non ideo tamen eximiam gloriam meruisse me, ut
 ille prædicat, credo: sed tantum effugisse flagitium.
 Nam & C. Musonium, socerum ejus, (quantum
 licitum est per ætatem) cum admiratione dilexi,
 & Artemidorum ipsum jam tum, quum in Syria
 tribunus militarem, arcta familiaritate complexus
 sum: idque prius nonnullius indolis dedi speci-
 men, quod virum aut sapientem, aut proximum
 simillimumque sapienti, intelligere sum visus.
 Nam ex omnibus, qui nunc se philosophos vocant,
 vix unum aut alterum invenies tanta sinceritate,
 tanta veritate. Mitto, qua patientia corporis hie-
 mes juxta & æstates ferat, ut nullis laboribus ce-
 dat, ut nihil in cibo aut potu voluptatibus tribuat,
 ut oculos animumque contineat. Sunt hæc ma-
 gna, sed in alio: in hoc vero minima, si ceteris vir-
 tutibus comparentur, quibus meruit, ut a C. Muso-
 nio ex omnibus omnium ordinum adsectatoribus

gener adsumeretur. Quæ mihi recordanti est quidem jucundum, quod me cum apud alios, tum apud te tantis laudibus cumulet. Vereor tamen, ne modum excedat, quem benignitas ejus (illuc enim, unde cæpi, revertor) non solet tenere. Nam in hoc uno interdum, vir alioqui prudentissimus, honesto quidem, sed tamen errore versatur, quod pluris amicos suos, quam sunt, arbitratur. Vale.

XII.

C. PLINIUS CATILIO SVO S.

Invitatus ad cœnam, qua conditione irurus sit, responder.

Veniam ad cœnam: sed jam nunc paciscor, sit expedita, sit parca: Socraticis tantum sermonibus abundet: in his quoque teneat modum. Erunt officia antelucana, in quæ incidere impune ne Catoni quidem licuit, quem tamen C. Cæsar ita reprehendit, ut laudet. Scribit enim, eos, quibus obvius fuerat, quum caput ebrii retexissent, erubuisse: deinde adjicit, PVTARES NON AB ILLIS CATONEM, SED ILLOS A CATONE DEPREHENSOS. Potuitne plus auctoritatis tribui Catoni, quam si ebrius quoque tam venerabilis erat? Nostræ tamen cœnæ ut apparatus & impendii, sic temporis modus constet. Neque enim ii sumus, quos vituperare ne inimici quidem possint, nisi ut simul laudent. Vale.

XIII.

XIII.

C. PLINIUS ROMANO SVO S.

Panegyricum, Trajano dictum, Voconio Romano (de quo lib. II. ep. 13.) emendandum mittit, cuius difficultatem ostendit.

Librum, quo nuper optimo principi consul gratias egi, mihi exigenti tibi: missurus, etsi non exegisses. In hoc consideres velim, ut pulchritudinem materiae, ita difficultatem. In ceteris enim lectorem novitas ipsa intentum habet: in hoc, nota, vulgata dicta sunt omnia: quo fit, ut quasi otiosus securusque lector tantum eloquutioni vacet, in qua satisfacere difficilius est, quam sola aestimatur. Atque utinam ordo saltem, & transitus, & figura simul spectarentur! Nam invenire praclare, enuntiare magnifice, interdum etiam barbari solent: disponere apte, figurare varie, nisi eruditis, negatum est. Nec vero adfectanda sunt semper elata & excelsa. Nam, ut in pictura lumen non alia res magis quam umbra commendat, ita orationem tam submittere, quam attollere decet. Sed quid ego haec doctissimo viro? quin potius illud: adnota, quae putaveris corrigenda. Ita enim magis credam, cetera tibi placere, si quaedam displicuisse cognovero. Vale.

XIV.

C. PLINIUS ACILIO SVO S.

Macedonem, servum dominum, a servis suis in balneo oppressum narrat.

Rem atrocem, nec tantum epistola dignam, Larius Macedo, vir pratorius, a servis suis passus est: superbus alioqui dominus & servus, & qui, servisse patrem suum, parum, immo minimum meminisset. Lavabatur in villa Formiana: repente eum servi circumstant: alius fauces invadit, alius os verberat, alius pectus & ventrem, atque etiam (sædum dictu) verenda contundit: & quum exanimem putarent, abjiciunt in fervens pavimentum, ut experirentur, an viveret. Ille, sive quia non sentiebat, sive quia se non sentire simulabat, immobilis & extensus fidem peractæ mortis implevit. Tunc demum quasi æstu solutus effertur: excipiunt servi fideiiores: concubinæ cum ululatu & clamore concurrunt. Ita & vocibus excitatus, & recreatus loci frigore, sublatis oculis agitatoque corpore, vivere se (& jam tutum erat) confitetur. Diffugiunt servi: quorum magna pars comprehensa est, ceteri requiruntur: ipse paucis diebus ægre refocillatus, non sine ultionis solatio decessit, ita vivus vindicatus, ut occisi solent. Vides, quot periculis, quot contumeliis, quot ludibriis finis obnoxii. Nec est, quod quisquam possit esse securus, quia sit remissus & mitis. Non enim iudicio domini, sed scelere perimuntur. Verum hæc

hæc hæctenus. Quid præterea novi? Quid? Nihil: alioqui subjungerem, nam & charta adhuc superest, & dies feriatus patitur plura contexi. Addam, quod opportune de eodem Macedone succurrit. Quum in publico Romæ lavaretur, notabilis, atque etiam, ut exitus docuit, ominosa res accidit. Eques Romanus a servo ejus, ut transitum daret, manu leviter admonitus, convertit se, nec servum, a quo erat tactus, sed ipsum Macedonem tam graviter palma percussit, ut pæne concideret. Ita balneum illi, quasi per gradus quosdam, primum contumeliæ locus, deinde exitii fuit. Vale.

XV.

C. PLINIVS PROCULO SVO S.

Roganti Proculo, ut versus suos emendaret; respondet, id libenter se suscepturum esse.

Petis, ut libellos tuos in secessu legam, examinemque, an editione sint digni: adhibes preces: adlegas exemplum: rogas etiam, ut aliquid subsecivi temporis studiis meis subtraham, imperitiam tuis: adjicis, M. Tullium mira benignitate poetarum ingenia fovisse. Sed ego nec rogandus sum, nec hortandus. Nam & poetice ipsam religiosissime veneror, & te validissime diligo. Faciam ergo, quod desideras, tam diligenter, quam libenter. Videor autem jam nunc posse rescribere, esse opus pulcrum, nec suppressendum, quan-

tum asstimare licuit ex iis, quæ me præfente recitasti: si modo mihi non imposuit recitatio tua. Legis enim suavissime & peritissime. Confido tamen, me non sic auribus duci, ut omnes aculei iudicii mei illarum delinimentis restringantur. Hebetentur fortasse, & paullulum retundantur; evelli quidem extorquerique non possunt. Igitur non temere jam nunc de universitate pronuntio: de partibus experiar legendo. Vale.

XVI.

C. PLINIUS NEPOTI SVO S.

Alia majora, alia clariora esse, Arria factis & exemplo probat.

Adnotasse videor, facta dictaque virorum feminarumque illustrium alia clariora esse, alia majora. Confirmata est opinio mea hesternò Fannia sermone. Neptis hæc Arria illius, quæ marito & solatium mortis & exemplum fuit. Multa referebat aviæ suæ non minora hoc, sed obscuriora: quæ tibi existimo tam mirabilia legenti fore, quam mihi audienti fuerunt. Aegrotabat Cæcina Patas, maritus ejus, ægrotabat & filius, uterque mortifere, ut videbatur. Filius decessit, eximia pulcritudine, parè verecundia, & parentibus non minus ob alia carus, quam quod filius erat. Huic illa ita funus paravit, ita duxit exsequias, ut ignoraret maritus. Quinimmo, quories cubiculum ejus intraret, vivere filium, atque etiam com-

modiorem esse simulabat. Ac persæpe interroganti, quid ageret puer, respondebat, Bene quievit, libenter cibum sumsit. Deinde quum diu cohibita lacrymæ vincerent prorumperentque, egrediebatur. Tum se dolori dabat. Satiata, siccis oculis, composito vultu redibat, tamquam orbitatem foris reliquisset. Præclarum quidem illud ejusdem, ferrum stringere, perfodere pectus, extrahere pugionem, porrigere marito, addere vocem immortalem ac pæne divinam, **PAETE, NON DOLET.** Sed tamen ista facienti dicentique gloria & æternitas ante oculos erant: quo majus est sine præmio æternitatis, sine præmio gloriæ abdere lacrymas, operire luctum, amissoque filio, matrem adhuc agere. Scribonianus arma in Illyrico contra Claudium moverat: fuerat Pætus in partibus, & occiso Scriboniano, Romam trahebatur. Erat adscensurus navem, Arria milites orabat, ut simul imponeretur. Nempe enim, inquit, daturi estis consulari viro fervulos aliquos, quorum e manu cibum capiat, a quibus vestiatur, a quibus calcietur: omnia vel sola præstabo. Non impetravit. Conduxit piscatoriam naviculam, ingensque navigium minimo sequuta est. Eadem apud Claudium uxori Scriboniani, quum illa profiteretur indicium, Ego, inquit, te audiam, cujus in gremio Scribonianus occisus est, & vivis? Ex quo manifestum est, ei consilium pulcerrimæ mortis non subitum fuisse. Quin etiam quum Thrasea, gener ejus, deprecaretur, ne mori pergeret, interque alia dixisset, Tu vis ergo

filiam tuam, si mihi pereundum fuerit, mori mecum? respondit, Si tam diu tantaque concordia vixerit tecum, quam ego cum Pæto, volo. Auxerat hoc responso curam suorum: attentius custodiebatur: sensit, &, Nihil agitis, inquit. Potestis enim efficere, ut male moriar: ne moriar, non potestis. Dum hæc dicit, exsiluit cathedra, adversoque parieti caput ingenti impetu iniegit, & corruit. Refocillata, Dixeram, inquit, vobis, inventuram me, quamlibet duram, ad mortem viam, si vos facilem negassetis. Videntur hæc tibi majora illo, PAETE, NON DOLET, ad quod per hæc perventum est? quum interim illud quidem ingens fama, hæc, nulla circumfert. Unde colligitur, quod initio dixi, ALIA ESSE CLARIORA, ALIA MAIORA. Vale.

XVII.

C. PLINIUS SERVIANO SVO S.

Anxius de salute amici ob silentium ejus, monet, ut propediem nuntiet, quid agat.

Rectene omnia, quod jampridem epistolæ tuæ cessant, an non omnia recte? Sed occupatus es tu. An tu occupatus? Sed occasio scribendi vel rara vel nulla. Exime hunc mihi scrupulum, cui par esse non possum. Exime autem vel data opera tabellario misso: ego viaticum, ego etiam præmium dabo: nuntiet mihi modo, quod opto.

Ipse

Ipse valeo: si valere est, suspensum & anxium vivere, expectantem in horas, timentemque pro capite amicissimo, quidquid accidere homini potest. Vale.

XVIII.

C. PLINIVS SEVERO SVO S.

Panegyrici, uberius, quam in senatu dixerat, elaborati, recitationem cum voluptate exceptam denarrat.

Officium consulatus injunxit mihi, ut reipubl. nomine principi gratias agerem. Quod ego in senatu quum ad rationem & loci & temporis ex more fecissem; bono civi convenientissimum credidi, eadem illa spatiosius & uberius volumine amplecti. Primum, ut imperatori nostro virtutes suæ veris laudibus commendarentur: deinde, ut futuri principes non quasi a magistro, sed tamen sub exemplo præmonerentur, qua potissimum via possent ad eandem gloriam miti. Nam præcipere, qualis esse debeat princeps, pulcrum quidem, sed onerosum, ac prope superbum est: laudare vero optimum principem, ac per hoc posteris, velut & specula lumen, quod sequantur, ostendere; idem utilitatis habet, arrogantia nihil. Cæpi autem non mediocrem voluptatem, quod hunc librum, quum amicis recitare voluissem, non per codicillos, non per libellos, sed si commodum esset & si valde vacaret, admoniti (numquam porro, aut valde raro, va-

cat Romæ, aut commodum est, audire recitantem) sædissimis insuper tempestatibus per biduum convenerunt: quumque modestia mea finem recitationi facere voluisset, ut adjicerem tertium diem, exegerunt. Mihi hunc honorem habitum putem, an studiis? Studiis malo, quo prope extincta refoventur. At cui materiæ hanc sedulitatem præstiterunt? nempe quam in senatu quoque, ubi peti necesse erat, gravari tamen vel puncto temporis solebamus, eandem nunc & qui recitare, & qui audire triduo velint, inveniuntur; non quia eloquentius, quam prius, sed quia liberius, ideoque etiam libentius scribitur. Accedet ergo hoc quoque laudibus principis nostri, quod res antea tam invisæ quam falsa, nunc ut vera, ita amabilis facta est. Sed ego cum studium audientium, tum iudicium mire probavi. Animadverti enim severissime quæque vel maxime satisfacere. Memini quidem, me non multis recitasse, quod omnibus scripti: nihilominus tamen, tamquam sit eadem omnium futura sententia, hac severitate aurium later. Ac sicut olim theatra male muscos canere docuerunt, ita nunc in spem adducor, posse fieri, ut eadem theatra bene canere muscos doceant. Omnes enim, qui placendi causa scribunt, qualia placere viderint, scribent: ac mihi quidem confido, in hoc genere materiæ latioris stili constare rationem, quum ea potius, quæ pressius & adstrictius, quam illa, quæ hilarius & quasi exultantius scripsi, possint videri arcessita & inducta: non ideo tamen
 segnius

fegnius precor, ut quandoque veniat dies (utinamque jam venerit!) quo austeris istis severisque dulcia hæc blandaque vel iusta possessione decedant. Habes acta mea tridui: quibus cognitis volui tantum te voluptatis absentem & studiorum nomine & meo capere, quantum præsens percipere potuisses. Vale.

XIX.

C. PLINIUS CALVISIO RVFO SVO S.

Consultit, an emat prædia suis agris vicina, propositis in utramque partem rationibus.

Adsumo te in consilium rei familiaris, ut soleo. Prædia agris meis vicina, atque etiam inserta, venalia sunt. In his me multa sollicitant, aliqua nec minora deterrent. Sollicitat primum ipsa pulcritudo iungendi: deinde, quod non minus utile quam voluptuosum, posse utraque eadem opera, eodem viatico invisere, sub eodem procuratore, ac pæne iisdem actoribus habere, unam villam colere & ornare, alteram tantum tueri. Inest huic computationi sumtus supellectilis, sumtus atriensum, topiariorum, fabrorum, atque etiam venatorii instrumenti: quæ plurimum refert, unum in locum conferas, an in diversa dispergas. Contra vereor, ne sit incautum, rem tam magnam iisdem tempestatibus, iisdem casibus subdere. Tutius videtur, incerta fortunæ possessionum varietatibus experiri. Habet etiam multum iacunditatis soli

cœlique mutatio, ipsaque illa peregrinatio interfit. Jam, quod deliberationis nostræ caput est, agri sunt fertiles, pingues, aquosi: constat campis, vineis, silvis, quæ materiam & ex ea redditum sicut modicum, ita statum præstant. Sed hæc felicitas terræ imbecillis cultoribus fatigatur. Nam possessor prior sapius vendidit pignora: & dum reliqua colonorum minuit ad tempus, vires in posterum exhaust, quarum defectione rursus reliqua creverunt. Sunt ergo instruendi complures frugi mancipes. Nam nec ipse usquam vinctos habeo, nec ibi quisquam superest. Ut scias, quanti videantur posse emi, sestertio tricies, non quia non aliquando quinquagies fuerint, verum & hac penuria colonorum & communi temporis iniquitate, ut redditus agrorum, sic etiam pretium retro abiit. Quæris, an hoc ipsum tricies facile colligere possimus? sum quidem prope totus in prædiis, aliquid tamen scenore, nec molestum erit mutuari. Accipiam a focru, cujus arca non secus ac mea utor. Proinde hoc te non moveat, si cetera non refragantur; quæ velim quam diligentissime examines. Nam cum in omnibus rebus, tum in disponendis facultatibus plurimum tibi & usus & providentiæ superest. Vale.

XX.

C. PLINIUS MAXIMO SVO S.

In comitiis modum per tabellas suffragandi restitutum narrat, ex quo incommoda futura auguratur.

Meministine, te sæpe legisse, quantas contentiones excitarit lex tabellaria, quantumque ipsi latori vel gloriae vel reprehensionis attulerit? At nunc in senatu sine ulla dissensione hoc quidem, ut optimum, placuit. Omnes comitiorum die tabellas postulaverunt. Excesseramus sane manifestis illis apertisque suffragiis licentiam concionum. Non tempus loquendi, non tacendi modestia, non denique sedendi dignitas custodiebatur: Magni undique dissonique clamores: procurrebant omnes cum suis candidatis: multa agmina in medio, multique circuli & indecora confusio: adeo desciveramus a consuetudine parentum, apud quos omnia disposita, moderata, tranquilla, maiestatem loci pudoremque retinebant. Super sunt senes, ex quibus audire soleo hunc ordinem comitiorum. Citato nomine candidati, silentium summum. Dicebat ipse pro se, vitam suam explicabat, testes & laudatores dabat, vel eum, sub quo militaverat, vel eum, cui quaestor fuerat, vel utrumque, si poterat. Addebat quosdam ex suffragatoribus; illi graviter & paucis loquebantur. Plus hoc, quam preces, proderat. Nonnumquam candidatus aut natales competitoris, aut annos, aut etiam mores

arguebat. Audiebat senatus gravitate censoria: ita sæpius digni, quam gratiosi, prævalebant. Quæ nunc immodico favore corrupta, ad tacita suffragia, quasi ad remedium, decurrerunt. Quod interim plane remedium fuit: erat enim novum & subitum. Sed vereor, ne procedente tempore ex ipso remedio vitia nascantur. Est enim periculum, ne tacitis suffragiis impudentia irrepat. Nam quotocuique eadem honestatis cura secreto, quæ palam? Multi famam, conscientiam pauci vereantur. Sed nimis cito de futuris: interim beneficio tabellarum habebimus magistratus, qui maxime fieri debuerunt. Nam ut in recuperatoriis judiciis, sic nos in his comitiis, quasi repente apprehensi, sinceri iudices fuimus. Hæc tibi scripsi, primum ut aliquid novi scriberem, deinde ut nonnumquam de republica loquerer, cujus materiæ nobis quanto rarior, quam veteribus, occasio, tanto minus omit-tenda est. Et hercule quousque illa vulgaria? **EHO, QUID AGIS? ECQVID COMMODE VALES?** Habeant nostræ quoque litteræ aliquid non humile, nec fordidum, nec privatis rebus in-clusum. Sunt quidem cuncta sub unius arbitrio, qui pro utilitate communi solus omnium curas laboresque suscepit: quidam tamen salubri quodam temperamento ad nos quoque, velut rivus ex illo benignissimo fonte, decurrunt, quos & haurire ipsi, & absentibus amicis quasi ministrare epistolis possumus. Vale.

XXI.

C. PLINIUS PRISCO SVO S.

*Mortem Martialis nuntiat, ejusque ingenium, ab ipso
laudatus, laudat.*

Audio, Valerium Martialem decessisse, & moleste fero. Erat homo ingeniosus, acutus, acer, & qui plurimum in scribendo & falsis haberet & fellis, nec candoris minus. Prosequutus eram viatico secedentem. Dederam hoc amicitiae, dederam etiam versiculis, quos de me composuit. Fuit moris antiqui, eos, qui vel singulorum laudes, vel urbium scripserant, aut honoribus aut pecunia ornare: nostris vero temporibus, ut alia speciosa & egregia, ita hoc in primis exolevit. Nam postquam desimus facere laudanda, laudari quoque ineptum putamus. Quaris, qui sint versiculi, quibus gratiam retulerim? Remitterem te ad ipsum volumen, nisi quosdam tenerem: tu, si placuerint hi, ceteros in libro requires. Adloquitur Musam, mandat, ut domum meam in Exquilis quærat, adeat reverenter:

*Sed, ne tempore non tuo disertam
Pulsas ebria januam, videto,
Totos dat tetrica dies Minervæ,
Dum centum studet auribus virorum,
Hoc quod secula posterique possint
Arpinis quoque comparare chartis.*

Sg.

*Seras tutior ibis ad lucernas,
 Hæc hora est tua, quum fûrit Lyæus:
 Quum regnat rosa, quum madent capilli,
 Tunc me vel rigidi legant Carones.*

Meritone eum, qui hæc de me scripsit, & tunc dimisi amicissime, & nunc, ut amicissimum, defunctum esse doleo? Dedit enim mihi, quantum maxime potuit, daturus amplius, si potuisset. Tametsi quid homini potest dari majus, quam gloria, & laus, & æternitas? At non erunt æterna, quæ scripsit. Non erunt fortasse: ille tamen scripsit tamquam essent futura. Vale.

LIBER IV.

I.

C. PLINIUS FABATO PROSOCERO
SVO S.

*Prosocero adventum suum significat, eodem itinere
 Tiferni templum dedicaturus.*

Cupis post longum tempus neptem tuam meque una videre. Gratum est utrique nostrum, quod cupis; mutuo mehercule. Nam invicem nos incredibile quodam desiderio vestri tenemur, quod non ultra differemus. Atque
 adeo